

---

# Vratislav Effenberger (1923 – 1986)

---

## Slovo úvodem

Vratislav Effenberger je známý především jako ústřední osobnost českého surrealismu druhé poloviny dvacátého století. Kromě rozsáhlého básnického a prozaického díla za sebou zanechal také snad ještě rozsáhlejší dílo teoretické, centrované kolem problematiky umění a imaginace. Jeho uvažování ovšem z tohoto jádra vyrůstalo k obecnějším teoretickým otázkám spojeným s psychosociální kritikou a později také k úsilí o vybudování původního filosofického systému. Plný rozsah a podoba těchto Effenbergerových teoretických iniciativ jsou dodnes odborné veřejnosti ve směřs neznámé, jelikož velká část jeho díla zůstává dosud nepublikována.

Tuto nepříznivou situaci alespoň částečně mění kritické vydání jedné z ústředních autorových teoretických knih *Modely a metody*,<sup>1</sup> k němuž došlo na přelomu minulého a tohoto roku. Při jeho příležitosti jsme připravili tento krátký monotematický blok, jímž chceme upozornit na filosofickou relevanci Effenbergerových myšlenek a stimulovat jejich kritickou recepci. Dvě původní studie v tomto bloku jsou při tom rozpracovanými příspěvky přednesenými na konferenci „Lahvička plná temné kapaliny“, uspořádané 6. a 7. listopadu 2023 ke stému výročí autorova narození. Zatímco první z nich, nazvaná „Teorie ideových modelů Vratislava Effenbergera“, jejímž autorem je Šimon Wikstrøm Svěrák, představuje obecnější uvedení do hlavních charakteristik Effenbergerova filosofického přístupu, Felix Borecký se v práci „Dvojitá forma cynismu a humor v myšlení Vratislava Effenbergera“ věnuje konkrétnějšímu tématu cynismu jako ústřední kategorii autorova kritického vztahu ke skutečnosti.

Těmto textům je předržena Effenbergerova dosud nepublikovaná stať *Metodologické zásady*, jež je jakýmsi pracovním programovým shrnutím pojmové soustavy, o kterou se opíralo jeho filosofické a uměnovědné uvažování, a jež stručně, ale přiléhavě ilustruje charakteristické rysy jeho teoretického myšlení a psaní.

---

1 Effenberger, V., *Modely a metody*. Ed. Š. Wikstrøm Svěrák. Praha, dybbuk 2024. 672 s.

V publikované práci jakož i v citátech, jež jsou zahrnuty do obou původních studií, je zachován autorův specifický pravopis, na kterém si až obsedantně zakládal. Důvodem není jen pieta, ale i přesvědčení, že tento způsob psaní do jisté míry Effenbergerovy texty významově dotváří (mimo jiné se v něm např. projevuje identifikace s protagonisty meziválečné avantgardy, zejména s Karlem Teigem, a nostalgie po tehdejším „zlatém věku“ surrealismu).

**Šimon Wikstrøm Svěrák**

*hostující editor monotematického bloku*

Filosofický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Praha

sverak@flu.cas.cz